

SHKOLLAT E SHEKULLIT 21

**PËRFSHIRJA E
FËMIJËVE TË
CENUESHËM NË
PROGRAMIN TË
BRITISH COUNCIL**

PËRMBLEDHJE EKZEKUTIVE

Programi 'Shkollat e Shekullit 21' i British Council në Ballkanin Perëndimor është zbatuar në gjashtë vendet e Ballkanit Perëndimor me synimin e fuqizimit të mundësive të të nxënësve për nxënës të moshës 10 deri në 15 vjeç, përmes zhvillimit të aftësive dhe kompetencave bazë, si të menduarit kritik dhe zgjidhja e problemeve dhe të aftësive digjitale me fokus tek aftësitë e kodimit. Drejt fundit të Programit, British Council vendosi të vlerësojë ndikimin e Programit të fëmijëve të cënueshëm, pasi feedback-u nga shkollat tregoi efekte të dobishme të fëmijëve me lloje të ndryshme cënueshmërisht. Vlerësimi u krye nga një ekip shumëkombësh ekspertësh dhe rezultatet janë paraqitur në këtë raport.

Objektivi i vlerësimit ishte mbledhja e provave dhe dokumentimi i ndikimit të programit të fëmijëve të cënueshëm, që ndjekin shkollat e zakonshme fillore në vendet ku programi u zbatua, dhe identifikimi i faktorëve dhe kushteve që u mundësuan fëmijëve të cënueshëm të përfitojnë nga programi, si dhe barrierat ndaj pjesëmarrjes së tyre të plotë. Cënueshmëritë u përcaktuan në përputhje me klasifikimin ndërkombëtar të OECD-së, duke përfshirë fëmijët me aftësi të kufizuara ose dëmtim, fëmijët me çrregullime të sjelljes ose emocionale, me vështirësi të të nxënësve, por edhe ata nga grupe të pafavorizuara.

Vlerësimi bazohet në analizën e 12 rasteve, dy nga secili vend. Katër raste përqendrohen në ndikimin e Programit tek individët, gjashtë raste përqendrohen në ndikimin të grupeve të ndryshme fëmijësh, ndërsa dy rastet e tjera përqendrohen në të gjithë shkollën. Gjithashtu, rastet ndryshojnë edhe për sa u përket llojeve të vështirësive, dhe provat mbledhen përmes intervistave me 89 të intervistuar (mësues shkollash, drejtorë, profesionistë të tjerë, prindër, fëmijë).

Provat tregojnë se ndikimi i Programit të fëmijëve të cënueshëm është i qartë dhe shumëplanësh:

- **Të menduarit analizues dhe kritik, si dhe aftësi kodimi më të zhvilluara të fëmijëve.** Efektet e Programit ishin veçanërisht të dukshme të fëmijëve, cënueshmëria e të cilëve vjen nga kushtet e pafavorizuara sociale dhe ekonomike, të vajzat, ndërveprimi i së cilave me teknologjitë digjitale është i kufizuar për shkak të normave ekzistuese patriarkale të transferuara përmes socializimit, çka bën që vajzat të orientohen më tepër drejt fushave që lidhen me shërbimet sociale, degët shoqërore dhe artet. Efektet dobiprurëse, për sa u përket njohurive dhe aftësive, ishin më të pakta të fëmijëve me një sërë vështirësish zhvillimi, veçanërisht tek ata me forma të rënda aftësish të kufizuara mendore.
- **Motivimi i rritur për arsimim dhe ndjekjen e shkollës,** veçanërisht të fëmijëve me vështirësi më të theksuara të të nxënësve dhe fëmijëve nga komunitetet e privuara, motivimi i të cilëve më parë ishte i cënuar nga ndjenjat e përjashtimit, pasigurisë dhe pabarazisë.
- **Përdorimi i teknologjisë Micro:bit në lëndë të ndryshme mësimore përmirësoi të nxënësve në këto lëndë** dhe përmirësoi kapacitetet e fëmijëve për të krijuar lidhje ndërmjet temave të ndryshme.
- **Fëmijët zhvilluan ndjeshmëri sociale dhe empati ndaj bashkëmoshatarëve të tyre me aftësi të kufizuara** gjatë projekteve të përbashkëta. Kjo ndikoi edhe në pjesëmarrjen e tyre të mëtejshme në nismat që kishin të bënin me ofrimin e mbështetjes ndaj bashkëmoshatarëve të cënueshëm.
- **Vetëbesimi dhe aspirata arsimore të shtuara të fëmijëve** për shkak të përvetësimit të aftësive të reja, dhe ndjesi e fortë ecurie dhe suksesi.
- **Pjesëmarrje e rritur në klasë, qasje më proaktive ndaj të nxënësve** si rezultat i metodave të reja të mësimdhënies dhe teknikave arsimore më ndërvepruese.

- **Mirëqenie emocionale dhe psikologjike e përmirësuar e fëmijëve me vështirësi të të nxënësve**, sikurse raportohet nga prindërit dhe mësuesit, për shkak të motivimit më të lartë për të marrë pjesë në veprimtaritë shkollore.
- **Programi ishte shumë i dobishëm për mësuesit, pasi i ndihmoi të arrinin objektivat mësimore dhe e bëri punën e tyre më interesante.** Aftësitë dhe teknikat e reja të mësimdhënies ndikuan gjithashtu në rritjen e motivimit të mësuesve dhe angazhimit të tyre. Mësuesit filluan t'i vlerësojnë klasat e tyre më rregullisht dhe të dëgjojnë opinionet e nxënësve lidhur me mjetet që kishin përdorur.
- **Programi trajtoi pabarazitë e qarta rurale/urbane**, duke i inkurajuar fëmijët nga zonat rurale të përfshiheshin në mënyrë më aktive, të zhvillonin aftësitë e të nxënësve dhe të përmirësonin vetëbesimin.

Vlerësimi identifikoi një sërë **faktorësh, që kontribuan në suksesin** të fëmijëve e cenueshëm, duke përfshirë faktorët e lidhur me projektimin e programit (fokusi te njohuritë praktike, risia e teknologjisë Micro:bit, procese të përcaktuara qartësisht, roli mbështetës i mentorëve, liria që nxënësit të shprehnin krijimtarinë e tyre, mbështetja e British Council), faktorët e lidhur me nxënësit (përzgjedhja e nxënësve të motivuar, vlerësimi i punës në ekip), faktorët e lidhur me shkollat (motivimi dhe angazhimi i mësuesve, drejtorëve, raporti i duhur mësues ndaj nxënësve, përvojat e mëparshme me novacionin, pajisjet cilësore) dhe faktorët mjedisorë (familje mbështetëse, njohje e rëndësisë së Programit në komunitetet vendase).

Disa nga **faktorët pengues** të identifikuar kishin të bënin me vështirësitë e përfshirjes së kodimit në kurrikulën e zakonshme në disa shkolla, mungesën e stafit mbështetës për fëmijët me aftësi të kufizuara, trajnimet e shkurtra, klasat e mbingarkuara, mungesën e pajisjeve, transferimin e pamjaftueshëm të njohurive dhe aftësive të reja ndërmjet mësuesve, mungesën e përfshirjes prindërore.

Rekomandimet bazuar në vlerësim janë të ndara në disa grupe:

Përmirësimi i kurrikulës dhe metodave të të nxënësve:

- Është e nevojshme që Micro:bit të përfshihet sistematikisht në kurrikulën e zakonshme sepse Micro:bit mundëson lidhje të përmbajtjes ndërkurrikulare, mbështet punën në grup, lidh nxënësit dhe mësuesit dhe i mundëson mësuesve të arrijnë objektivat e të nxënësve me të gjithë nxënësit; është e rëndësishme të përdorim potencialin e tij të plotë dhe ta përfshijmë në kurrikulë.
- Metodot specifike të zbatimit të programit për fëmijët e cenueshëm duhet të bazohen në vlerësimin e nevojave të tyre, duke marrë parasysh cenueshmërinë e tyre dhe duke përshtatur metodat me këtë lloj.

Përmirësimi i veprimeve për nxënësit

- Zbatimi i teknikave të reja të mësimdhënies duhet të planifikohet në shkolla në mënyrë të tillë që të mundësojë shpërndarje optimale për grupe më të mëdha fëmijësh (përfshirja e mësuesve që japin mësim në shumë klasa të ndryshme), por duhet edhe të përfshijë metoda të reja për mësuesit e tjerë nëpërmjet procesit të transferimit të njohurive të brendshme.
- Zbatimi i veprimtarive të programit ose vazhdimi i zbatimit pas-programit të disa metodave dhe projekteve të reja duhet planifikuar në mënyrë të tillë që të ofrojë një transferim më dinamik të njohurive nga nxënësit te bashkëmoshatarët e tyre.

- Do të jetë e nevojshme të ndryshojmë linjën kohore të programit që t'i mundësojmë fëmijëve të nxënë si të programojnë. Aktualisht, nxënësit nuk kanë mjaftueshëm kohë që të nxënë të kodojnë.
- Do të ishte me leverdi që të zhvillohej një vlerësim i rezultateve d.m.th. të masim rezultatet e të nxënësve në mënyrë më precize.
- Programi mund të përsëritet me fëmijët më të vegjël.
- Një fushë tjetër shumë e rëndësishme që duhet të eksplorohej dhe zhvillohet më tepër është ofrimi i mbështetjes së bashkëmoshatarëve për sa i përket të nxënësve, sepse fëmijët priren të përfitojnë më tepër kur punojnë me dikë më afër moshës dhe interesave të tyre, në mënyrë që të vazhdojnë të jenë të interesuar në procesin arsimor dhe të përmirësojnë integrimin e tyre në shkollë.
- Promovimi i programit dhe teknikat specifike si dhe Micro:bit dhe rezultatet e arritura deri tani për të shtuar interesin e shkollave të tjera.
- Mbështetje për vajzat që të përmirësojnë aftësitë, interesin dhe pjesëmarrjen në fushat e arsimit në shkencë, teknologji, inxhinieri dhe matematikë por pa i ndarë gjinitë (duke u përqendruar vetëm te vajzat dhe duke përjashtuar djemtë). Si djemtë dhe vajzat duhet të përfshihen në program, por programi duhet të hartohet në një mënyrë që promovon pikëpamje të reja në orientimin profesional të grave d.m.th një përfshirje më masive të grave në fushat e shkencës, teknologjisë, inxhinierisë dhe matematikës.

Përmirësimi i veprimeve për mësuesit

- Për të përmirësuar zbatimin e teknikave të reja CTPS me fëmijët e cenueshëm - veçanërisht ata me vështirësi të të nxënësve - është e rëndësishme të përfshini të paktën një modul trajnimi mbi mënyrën e zbatimit të këtyre teknikave gjatë punës me këta fëmijë, si të trajtoni sfidat në zbatimin e teknikave CTPS, si t'i angazhoni ata në kodim e të tjera të ngjashme.
- Mësuesit vunë në dukje edhe rëndësinë e organizimit të më shumë trajnimeve për kodimin për të përmirësuar aftësitë në kodim të mësuesve dhe për t'i trajnuar ata si të përdorin teknologjinë digjitale dhe Micro:bit-in në veçanërisht në klasa me lëndë të ndryshme.
- Mësuesit shprehën dëshirën për të nxënë teknika më të larmishme të CTPS-së.
- Mësuesit e vlerësuan mbështetjen udhëheqëse, por rekomandojnë vizata udhëheqëse më të gjata, sepse mendojnë që i nevojitet më shumë mbështetje në zbatimin e teknikave të reja të mësimdhënies në lëndët e tyre specifike ose në projekte.
- Është e nevojshme të trajtoni më shumë mësues për të arritur një shkallë më të lartë zbatimi të programit ose për të hartuar instrumentet në mënyrë që mësuesit e trajnuar të mund të transferojnë njohuritë e tyre të kodimit dhe në Micro:bit lehtësisht, sistematikisht dhe efektivisht te mësuesit e tjerë në shkollë.
- Ndhimësit pedagogjikë dhe mësuesit për fëmijët me nevoja të veçanta duhet të përfshihen në trajnim për të ofruar mbështetjen e përshtatshme për punën e mësuesve me fëmijët me vështirësi në të nxënë ose aftësi të kufizuara.
- Pedagogët duhet të përfshihen në trajnim dhe veprimtaritë e programit nga fillimi i programit.

Përmirësimi i mjedisit të të nxënit

- Zbulimet e lidhura me rolin e prindërve tregojnë dhe krijojnë një mjedis të nxëni nëpërmjet mbështetjes për fëmijët në përgjithësi, nëpërmjet përfshirjes së prindërve të fëmijëve me vështirësi të të nxënit në trajnimin për kodimin në mënyrë që të mund të mbështesin punën e fëmijëve nga shtëpia.
- Qëndrimet pozitive të mësuesve dhe drejtuesve të shkollës në lidhje me zbatimin e programit janë një bazë e mirë për përsëritjen dhe shkallëzimin. Si rrjedhojë është e rëndësishme të shpërndajmë informacion dhe përvoja të praktikave të mira midis mësuesve në rajon.
- Është e nevojshme që të përmirësohet infrastruktura e TIK-ut në shkolla (objektet, pajisjet dhe aksesin në internet, disa aksesorë të Micro:bit, si sensorët, etj.)
- Veprimtaritë e programit dhe arritjet duhet të promovohen në komunitet duke postuar informacion për veprimtaritë në faqet e internetit të shkollave, llogarisë në Facebook ose nëpërmjet mediave të tjera.

